

Maj 2018

ForskerBrev

Nyt om forskningen i litteraturhistorie
på Aarhus Universitet

Julie Kjær Markussen: en fantastisk plotmotor - **Jakob Schweppenhäuser:** semesterets genstand - **Kirstine Sø Dieckmann:** et lyslevende eksemplar - **Karen-Margrethe Simonsen:** we have a common history! - **Mads Anders Baggesgaard:** semesterets makværk

INSTITUT FOR
KOMMUNIKATION OG KULTUR
AARHUS UNIVERSITET

**ForskerBrev: nyt om forskning i
litteraturhistorie og børnelitteratur
på Aarhus Universitet.**

Årgang 2018, nr. 1.

© Afdeling for Litteraturhistorie og Retorik,
Aarhus Universitet.

ForskerBrev er et halvårligt nyhedsbrev om forskning i litteraturhistorie og børnelitteratur på Aarhus Universitet. Nyhedsbrevet bliver sendt ud til studerende og ansatte på Litteraturhistorie. Man kan desuden til- eller afmelde sig nyhedsbrevet ved at skrive til sophushelle@cc.au.dk

ForskerBrev er redigeret af Sophus Helle.

Copyright for billederne på s. 9-10 tilhører Jakob Schweppenhäuser. Copyright for billedet øverst på s. 15 tilhører Karen-Margrethe Simonsen.

De øvrige billeder er tilgået gennem Wikimedia Commons:

S. 4: Chris 73, "View of San Servolo from the air", 2009.

S. 6: David Wilkie, "Reading the Will", 1819.

S. 7: Dora Carrington, "Portrait of E. M. Forster", 1924.

S. 13, øverst: Bank of Ghana, "50 Ghana Cedis banknote", 2012.

S. 13, nederst: "Coat of Arms of the Republic of Ghana", 2012.

S. 15, nederst:

S. 17: N-Antwi, "Nana Asamani", 2016.

S. 19: Marc Averette, "Royal Poinciana (*Delonix regia*) in full bloom in the Florida Keys", 2008.

FORSKERBREV FORÅR 2018

Fortiden fortsætter: Introduktion ved Sophus Helle	5
En fantastisk plotmotor: Julie Kjær Markussen om arv	6
Semesterets genstand: Jakob Schweppenhäusers skrivebord	9
Lyslevende: Kirstine Søj Dieckmann om forfatterinterviews	11
“A common history!”: Karen-Margrethe Simonsen om Ghana	13
Semesterets makværk: Mads Anders Baggesgaard om St. Thomas	17
Herfra vor verden går: Tore Rye Andersen gør status	21

Om bidragsyderne

Sophus Helle er ph.d.-stipendiat med projektet *The Invention of Authors*.

Julie Kjær Markussen er ph.d.-stipendiat og er tilknyttet projektet *Unearthed Wealth*.

Jakob Schweppenhäuser er postdoc og er tilknyttet projektet *Litteratur mellem medier*.

Kirstine Søj Dieckmann er kandidatstuderende på Litteraturhistorie.

Karen-Margrethe Simonsen er lektor, leder af Ph.d.-programmet, og er tilknyttet projektet *Reading Slavery*.

Mads Anders Baggesgaard er lektor og er tilknyttet projektet *Reading Slavery*.

Tore Rye Andersen er lektor, afdelingsleder, og leder for projektet *Litteratur mellem medier*.

Øen San Servolo i Venedigs bugt.

FORTIDEN FORTSÆTTER: INTRODUKTION VED SOPHUS HELLE

For en måneds tid siden var jeg til en konference om oldtidens litteraturhistorie. Den foregik i Venedig, nærmere bestemt på øen San Servolo, der ligger 10 minutter med *vaporetto* fra Piazza San Marco. San Servolo er en kunstig ø, og selvom den nu er omdannet til at huse Venice International University var den oprindeligt opført som sindssygehospital, hvor man kunne placere byens udstødte i sikker afstand fra spidsborgerne på hovedøen. En udstilling ved siden af konferencelokalet vidnede om de frygtelige former for “helbredelse” man havde forsøgt sig med på stedet. Det var en mildt sagt blandet oplevelse. Jeg er ikke et overtroisk anlagt menneske, men når stormen hylede og vi var afskåret fra fastlandet som i en anden Agatha Christie-roman, var det ikke just betryggende at blive mindet om øens fortid. Fortiden spøjte, hvis ikke i bygningerne, så i hvert fald i mit blik på dem. Samtidig er hele årsagen til at jeg kan deltage i en konference om litteratur der er skrevet for årtusinder siden netop den, at fortiden har det med at overleve sig selv. Fortidens fortsatte tilstedeværelse i nutiden kan være både forstyrrende og fantastisk.

Dette nummer af ForskerBrev handler om de måder fortiden overlever sig selv på, og ikke mindst om de udfordringer og forskydninger fortiden kan skabe i nutiden. I projektet *Uneared Wealth* undersøger Julie Kjær Markussen hvordan arv skildres i litteratur fra 1850-1930, og som hun bemærker er overførsler af penge fra en generation til den næste en evig kilde til komplikationer, både af den narrative og den ideologiske slags. I projektet *Reading Slavery* undersøger Karen-Margrethe Simon de anakronismer der afbryder og udgør vores for-

søg på at skrive litteraturhistorie. Endelig fortæller de studerende fra Litteraturhistorie om hvordan teoretiske debatter fra et halvt århundrede siden stadig spøger i mødet med en lyslevende forfatter.

Nummeret introducerer desuden en række kommende temaer. Det første er et fokus på genstande. Ikke bare vores forskningensgenstande, og ikke bare på det materielle *som* en forskningsgenstand, men især på alle de ting, sager, dimser og objekter der fylder i vores forskningsliv. Ganske passende handler første udgave af dette tema om en arvet genstand: det skrivebord Jakob Schweppenhäuser har arvet af sin morfar.

Det andet tema der optræder her for første gang er et fokus på makværker. Vi kan ikke, hverken som forskere eller undervisere, nøjes med at beskæftige os med god litteratur – med kanonen og med de mest spændende tendenser i samtidskunsten. Det er vigtigt også at se på... resten. Vi må minde os selv om “The Great Unread”, der spøger uden for kano-nens bolværker. Vi må minde os selv om at dårlig litteratur ikke er mindre kompleks, interessant eller historisk informativ end god litteratur – ofte tværtimod. Og vi må give vores studerende redskaber til at håndtere andet litteratur end den der ligger øverst på pensum og på toppen af bestsellerlisten. Dette nummers makværker er digte fra øen St. Thomas, som Mads Anders Baggesgaard tager under kærlig og sympatisk behandling. Men hvad skal man egentligt stille op, hvis man vil sammensætte en nationallitteratur og fortiden bare ikke har efterladt én med noget særligt godt materiale at gøre det med?

EN FANTASTISK PLOTMOTOR: JULIE KJÆR MARKUSSEN OM ARV

David Wilkie, *Reading the Will*, 1819

Da E. M. Forster var barn, arvede han 8.000 pund fra sin grandtante Marianne Thornton. Renterne fra arven hjalp Forster med at betale for sin uddannelse og tillod ham at bruge livet på at rejse og på at skrive. Forster beskrev senere arven som sin

økonomiske redning, men samtidig var han særligt bevidst om det privilegerede liv som disse penge han ikke selv havde tjent, tillod ham at leve, og var derfor optaget af at undersøge de økonomiske rødder der lå til grund for hans tilværelse.

Op igennem 1800-tallet oplevede Storbritannien stor økonomisk fremgang, og i takt med dette voksede klassen af *rentiers*, der ligesom Forster primært levede af deres investeringsindtægter, i både antal og social indflydelse. Rentierklassen var generøse støttere af kunst og filantropiske projekter – de spillede bl.a. en rolle i afskaffelsen af slaveri – men samtidig var de en stor klasse af mennesker der levede godt af andres hårde arbejde. I sine mørkere stunder så Forster rentierklassen, ham selv inklusiv, som parasitter der udnyttede de fattige i Storbritannien for større og større investeringsfortjenester. Om end ikke direkte selvbiografisk undersøger Forster sin økonomisk privilegerede position i romanen *Howards End* fra 1910.

Howards End handler om tre familier der lever i England i begyndelsen af 1900-tallet: de tre kulturelle Schlegel-søskende der lever af arven efter deres forældre, den rige Wilcox-familie der er kapitalister og tjener penge på Englands kolonier i Afrika, og Bast-familien der lever på grænsen til fattigdom. De to Schlegel-søstre, Margaret og Helen, forsøger at finde ro og retfærdiggøre deres status som arvinger der er fritaget fra at arbejde ved at forstå og skabe forbindelser mellem dem selv og klasserne over og under dem. Margaret bliver således gift med enkemanden Henry Wilcox, mens Helen uden held forsøger at løfte Bast-familien ud af fattigdom.

For Schlegel-søstrene følger der sociale obligationer med deres arvede rigdom, som forpligter dem til at forholde sig aktivt til den omkringliggende verden, og de er filantropiske og bevidste om deres privilegier. *Howards End* handler således blandt andet om hvorvidt det moralsk kan forsvares at leve af “andres” penge. Eftersom Forster portrætterer Schlegel-søstrene med mere sympati og kærlighed end den grådige og kapitalistiske Wil-

Dora Carrington, *Portrait of E. M. Forster*, 1924

cox-familie, er romanen med til at retfærdiggøre rentierklassen og arvingers økonomiske situation.

En forventning om fortælling

Arvet rigdom er ideelt stof til litteratur. Tænk bare på det utal af detektivhistorier som handler om forsmåede arvinger der forfalsker testamenter for at tiltuske sig formuer. Eller tænk på Charles Dickens forældreløse Pip der i *Great Expectations* (1861) løftes ud af fattigdom og bliver en gentleman da han modtager en arv fra en hemmelig donor. Eller tænk på Wilkie Collins' roman *The Woman in White* (1859) hvor den smukke og naive Laura Fairlie franarres sin arv af sin forbryderiske mand. Arv hænger sammen med døden og kan samle og splitte familier. Derfor er arv en fantastisk plotmotor der ændrer skæbner og starter historier. Arv indebærer overførsel af ejendom, og der skabes en forventning om fortælling når ejendele går i arv mellem generationer eller når arvinger forbigås.

Retten til at skænke og arve er uundgåeligt knyttet til den kapitalistiske ejendomsret, men arv handler ikke kun om penge. Tværtimod kan arv som literært motiv bruges til at udforske et utal af erfaringer på både et individuelt, familiært og samfundsmæssigt niveau: identitet, kultur, lovgivning, økonomi og politik. Det er de aspekter som Jakob Ladegaards projekt *Unearned Wealth* vil undersøge. Formålet med projektet er at studere hvordan arvet rigdom som økonomisk, socialt og kulturelt fænomen har bidraget til at forme den vestlige verden, med udgangspunkt i England fra ca. 1550 til i dag. Målet er at skabe et billede af arvens litteraturhistorie for denne periode for at kunne forstå de arvsprocesser der ligger til grund for vores samtid.

Projektet er inspireret af den franske økonom Thomas Piketty, der i murstensværket *Kapitalen i det 21. århundrede* sætter spørgsmålstegn ved den liberale grundfortælling om at enhver er sin egen lykkes smed, en fortælling som vores samfund fortsat er bygget op omkring. I stedet viser Piketty hvordan arvet rigdom langt op i historien har haft en større økonomisk betydning end rigdom der er tjent gennem arbejde. Han påpeger med andre ord at arvet rigdom er en vigtig årsag til ulighed, og at det er uforeneligt med de liberale meritokratiske idealer. Denne historie har været mere eller mindre fortrængt fra debatten og forskningen, og det er derfor interessant at åbne op for den med udgangspunkt i Pikettys analyse. Litteraturen er et oplagt sted at begynde, for her har arv været et yndet motiv op igennem historien.

(K)ærlig behandling

Mit ph.d.-projekt er en del af *Unearned Wealth*, og jeg har fokus på perioden 1850-1930 – med perspektiver tilbage i tiden fra ca. 1800-1850 og fremad i tiden fra 1930 til i dag. Siden arvet rigdom topper netop i perioden fra 1850 til 1910 har jeg

masser af god litteratur at gå i krig med. Jeg kan se frem til at kaste mig over George Eliot, Charles Dickens, Anthony Trollope, Wilkie Collins, Elizabeth Gaskell og E. M. Forster, for blot at nævne et fåtal af de mange forfattere i perioden der har taget arv under (k)ærlig behandling.

Lige nu arbejder jeg med Forsters *Howards End*, da den behandler arv på flere forskellige planer: arvet rigdom, arvet identitet og arvet kultur. Det er således ikke kun penge Schlegel-søstrene har arvet, de har også arvet både identitet og kultur fra deres tyske far. Det er ikke et tilfælde at de deler efternavn med to af Romantikens store tænkere, Friedrich og August Wilhelm Schlegel. Margaret og Helen er karakterer for hvem kulturelle værdier er vigtigere end penge, og de forsøger således begge at komme deres dårlige samvittighed over deres arvede rigdom til livs ved at give store dele af deres formue væk. Forster var med andre ord ikke kun interesseret i de økonomiske perspektiver ved arv, men også de mere symbolske, og jeg arbejder med en tese om at han i *Howards End* behandler begge perspektiver i et forsøg på at retfærdiggøre sin egen status som rentier i et samfund præget af ulighed. *Howards End* er derfor en roman der er som skrevet til mit projekt.

SEMESTERETS GENSTAND: JAKOB SCHWEPPENHÄUSER OM SIT SKRIVEBORD

Mit Knoll-skrivebord fra 50'erne i lyst træ på en slank, sort metalramme er i sig selv ikke helt udfent. Men det er nu alligevel noget helt andet som gør bordet særligt – for mig. Sagen er nemlig den, at min morfar i et halvt århundrede sad ved det og

arbejdede – *skrev*, først og fremmest. Det er altså vitterligt et *skrivebord*. Det stod på hans højloftede, træbeklædte arbejdsværelse på første sal i mine bedsteforældres villa i Deutsch Evern uden for Lüneburg. Hver morgen sad han ved bordet og

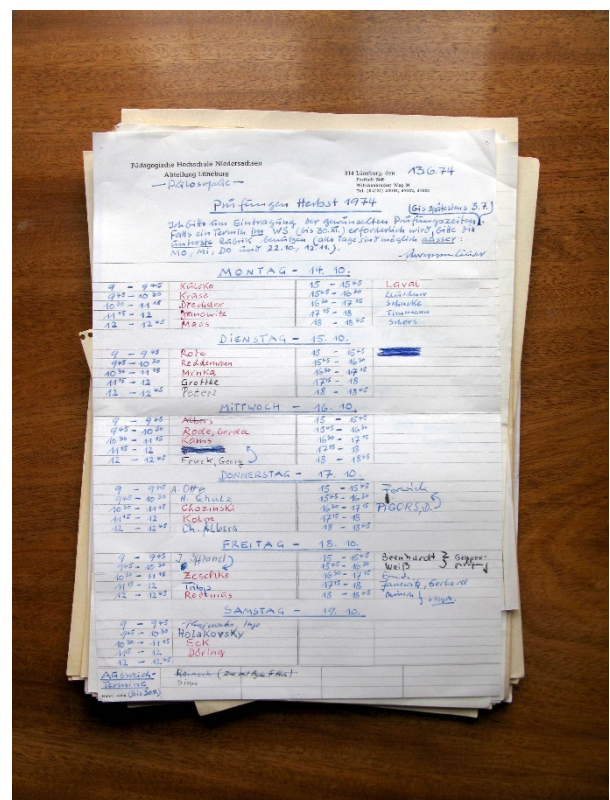
mediterede over det – som han sagde – altid nye Cézanne-maleri der, indrammet af vinduespartiet, fremmaledes af de høje tynde graner i forhaven og deres spejlbillede i den betænkeligt dybe skovsø som over årene havde dannet sig oven på stueetasgens udragende tag.

Bordpladen er oversået med lyse ringe, ridser og blå blækpletter som bærer vidnesbyrd om fortidens små begivenheder. I en af skufferne under bordet fandt jeg engang en bunke med eksamensplaner og tilmeldingsblanketter fra efteråret 1974: Montag - 14.10. 9-9.45: Kulcke. 9.45-10.30: Kruse. 10.30-11.15: Drechsler. osv. Faget var filosofi og stedet dengang Pädagogische Hochschule Niedersachsen, Abteilung Lüneburg. I dag hører disse skuffer til blandt min halvandet år gamle søns foretrukne mål når han virkelig skal på rov, så intet er i sikkerhed der – det er snarere særligt udsat.

Hver anden dag ærgres jeg mig lidt over at jeg oven på to bogstaber har tårnet et par studiehøjtalere op, på hver sin side af bordet, og at jeg i midten yderligere har placeret nogle ret uskønne træanordninger hvorpå dels en stor, sort skærm, dels min bærbare computer troner. På den måde kan jeg nemlig stå oprejst ved bordet og arbejde. En mixer,

et lydkort og en mikrofon er der sørme også blevet plads til. Selvom jeg sætter stor pris på mit musikudstyr og er svært tilfreds med min primitive hævesænke-bordsløsning må jeg konstatere at det ganske enkelt ikke er meningen med dette bord: at det på den måde skal drukne under teknisk-praktiske foranstaltninger. Nej, i stedet skulle der stå en række læderindbundne bøger på det, en enkel og smagfuld lampe, nogle små genstande med affektionsværdi: sten, figurer, et billede. Og så skulle der først og fremmest ligge papir og skriveredskaber.

Det er et bord man skulle sidde og skrive i hånden ved, sådan som min morfar gjorde med sin karakteristiske *Sütterlin*-skrift. Alt fra pseudonymiske ekfraser over aforismer til Benjamin-kommentarer blev nedfældet her på bordpladen. Nu må den tage til takke med mig og alt mit skrammel. Ligesom det kan være svært at få øje på et Cézanne-billede i vinduet: her må man nøjes med Marstrandsgade.

ET LYSLEVENDE EKSEMPLAR: KIRSTINE SØ DIECKMANN OM FORFATTERINTERVIEWS

Efter et helt semester med diskussioner om hvorvidt forfatteren faktisk er død eller ej, og de utallige måder hvorpå forfatteren efter sigende skulle have forladt os, befandt de studerende på første semester af kandidaten i Litteraturhistorie sig pludselig over for et lyslevende eksemplar. Den 7. december 2017 gæstede Merete Pryds Helle nemlig Aarhus, og udvalgte studerende fra holdet havde fornøjelsen af at interviewe hende på Dokk1 om romanen *Folkets skønhed*. Med sig havde hun sin pressekoordinator Dennis Andersen, der på sin vis repræsenterede semestrets andet fag, "Litterær Kultur".

Mødet startede tidligere samme dag hvor Merete og Dennis lagde krop til en time med nysgerrige, forvirrede og engagerede studerende der forsøgte at finde ud af den bedste måde at interviewe en forfatter på. Skal alle spørgsmål være forberedte? Er det bedst at improvisere? Hvad må vi ikke spørge om? Merete både skræmte og inspirerede med sine svar, og slutresultatet blev en interessant blanding af velforberedte spørgsmål og overvejelser affødt af samtals kringlede drejninger.

I løbet af aftenen kommer de fire interviewere og Merete og Dennis vidt omkring, og både romanens indhold og dens udgivelsesproces blev taget op. Men et emne der blev kredset om flere gange var autofiktion og virkelighedens plads i litteraturen. Det personlige betyder meget for Merete i skriveprocessen, og hun har baseret fortællingen på sin families og sine egne oplevelser. *Folkets skønhed* er

en roman der forsøger at beskrive hvad der sker med mennesker når de bevæger sig på tværs af historiske forandringer, og det gør den ved at fokusere på det meget konkrete. Romanen er både en nationalhistorie om overgangen mellem tidsperioder, og en slægtshistorie om en familie der forandrer sig med og mod og gennem tiden. Spørgsmålet er hvor meget vi påvirkes af den tid og det samfund vi befinder os i, og hvor meget af os der er uforanderligt? Merete Pryds Helle har baseret romanen på sin egen familie fordi den på mange måder var eksemplarisk for sin tid, og hun har derfor kunnet beskrive mange af problematikkerne indefra. Men hun fastholder at det ikke har været et forsøg på at skrive *hendes* historie, men blot én historie.

Merete er overrasket over at det lige er *denne* roman hvor der i så høj grad bliver spurgt ind til hvor meget af den der er sand. En del af nysgerrigheden, kommenterer hun, kan stamme fra den virkelighedsfølelse som romanen giver læseren. Det realistiske, det at den beskriver en tid, et samfund og nogle følelser som er genkendelige for mange læsere og som de kan spejle sig i, får dem til at stille spørgsmål ved hvor "sand" romanen er. Fordi den føles virkelig antager folk at den *ér* virkelig. Det er en af de ting kunsten og litteraturen kan gøre. Fiktionaliseringen af virkeligheden gør den mere interessant og gør oplevelsen stærkere for læseren. Kunsten kan vise os livet selvom og måske særligt fordi den ikke viser os virkeligheden 1:1.

Denne ustoppelige interesse

I rummet hvor Merete og Dennis behændigt holder samtalen i gang opstår der en slags erkendelse. På trods af at have brugt et helt semester på faget “Forfatterens død og genopstandelse” og forskellige teorier om hvordan tekster kan og bør læses og forstås uden at inddrage forfatteren, så må vi denne aften erkende at der er noget tillokkende og betagende over forfatterfiguren.

Rent teoretisk giver det måske mening at lade teksten tale for sig selv, men ligeså dragende er det i praksis at høre forfatteren tale om teksten når vi får mulighed for det. Men det er to forskellige måder at engagere teksten på. På Dokk1 denne aften er det tydeligt at spørgsmålene og kommentarerne primært kredser om Meretes forhold til teksten, hvad hun har tænkt og følt om teksten, og hvad hun mener om den. Dennis skubbes mere i baggrunden og det samme gør romanen som den eksisterer udenfor Meretes hænder. Vi er interesserede i hvad *hun* kan fortælle os om sin bog.

Hvor kommer denne ustoppelige interesse fra? Det blev tydeligt i vores gennemgang af forfatterrollen op igennem tiden at forfatteren ikke altid har haft denne magt over os. Så hvorfor nu? Handler det om autoritet? Om celebrity culture? Om en skiftende tilgang til kunsten? Der er ikke ét entydigt svar, ligesom vi heller aldrig i undervisningen blev enige om hvor forfatteren passer ind i forhold til teksten. Det er muligt at man hverken som læser eller forfatter kun har én position i forhold til teksten. At vores måde at læse, skrive og tilgå litteratur er levende og påvirkes af et komplekst litterært netværk der består af alt fra forfattere til læsere til markedsstrategier til historiske kontekster og til tilfældigheder.

Hvis semestrets to fag – “Forfatterens død og genopstandelse” og “Litterær kultur” – viste os noget, så er det at en bogs eksistens i verden langt fra er ligetil. Det er ikke nogen direkte vej fra forfatterens manuskript til læserens natbord, og bogen forandres – indimellem markant, andre gange umærkeligt – på sin rejse. Arrangementet med Merete understregede dette fokus på forfatteren. Vi er stadig, på trods af årtiers teoretiske modstand mod forfatteren, interesserede i hvad de har at sige både om deres værker og om verden. Men det udelukker ikke en tilgang der også ser på alle de måder litteraturen tilgås, forstås og forandres væk fra forfatteren. I form af paratekst, fanfiction, filmatisering og den helt ordinære læsning af bogen som forfatter og forlag kan influere, men ikke kontrollere.

Der opstår nogle interessante spændinger i spørgsmålet om forfatteren, forfatterintentionen og den isolerede tekst. Specielt fordi romanen som færdigt produkt langt fra udelukkende er et udtryk for forfatterens egne valg. Det er meget muligt at det aldrig helt vil lykkes at adskille tekst og forfatter, og mødet med Merete Pryds Helle var ikke blot et interessant indblik i en udgivelses- og skriveprocesser, men også et eksempel på hvor svært det er at vriste forfatter og værk fra hinanden, hvor meget vi end forsøger. Det er et semester der har vist at det måske netop er det vekslende blik mellem forskellige positioner der fornyer og uddyber vores forståelse af hvordan litteraturen kan forstås, tolkes og opleves.

Med tak til Mathias Bernbom Andersen, Peter Ejsing, Anne Katrine Bagai, Susie Graae og Trine Søs Hauge.

“WE HAVE A COMMON HISTORY!”: KAREN-MARGRETHE SIMONSEN I GHANA

På den ghanesiske pengeseddel der er halvtreds *cedi* værd, eller cirka 350 kroner, ser man det tidligere danske fort Christiansborg Slot, som ligger ved Guldkysten i Ghana. I det ghanesiske våbenskjold, lavet i forbindelse med landets uafhængighed i 1957, er der lige under den sorte stjerne der symboliserer Afrika et lille billede af Christiansborg Slot. Efter at fortet fra 1660'erne og cirka 200 år frem var blevet brugt af danske guvernører til handel med guld og slaver blev det senere til præsidentpalads i det nye uafhængige Ghana. Det danske fort har altså på godt og ondt en central placering i Ghanas historie.

Spørgsmålet er hvordan den historie skal fortælles. I nyere tid har det i erindringsstudier været moderne at tale om *multidirektionalitet*. Begrebet, der er

opfundet af M. Rothberg, henviser dels til at erindringer om samme begivenhed kan bestå af meget forskelligartede og endda modstridende historier, og dels til at erindringer ofte er bestemt af begivenheder, der sker senere end de erindrede begivenheder. Desuden, og det vil være min supplerende påstand, er historien fyldt med utidigheder og tidslommer som ikke nødvendigvis passer ind i en større historie. Og hvad stiller vi egentlig op med dem?

I januar i år var jeg sammen med gode kolleger fra forskningsprojektet *Reading Slavery*, nærmere bestemt Frits og Sine, på en rejse til Ghana. Vores slaveriprojekt handler om de litterære aspekter af slaveriets historie, herunder trekantshandlen, og Ghana spiller en stor rolle i denne. Fra Guldkysten udskibede danskerne cirka 100.000 slaver til De Vestindiske Øer.

Kong Akwamu Odeneho Kwafo Akoto III

Det er paradoksalt at den ghanesiske præsident i mange årtier havde til huse i et tidligere slavefort, og det er også blevet kritiseret. I dag er præsidenten flyttet til et nyt palads bygget af kineserne. I det danske fort vil man lave et museum, dog ikke primært til erindring om slaveriets, men om Ghanas historie – en historie der aldrig rigtig er blevet fortalt og slet ikke fra ghanesernes egen synsvinkel.

Det er vigtigt. Ghana, som blev en engelsk koloni i 1874, tilkæmpede sig som sagt selvstændighed i 1957, og en ny nation har brug for en national historie. Men det er vanskeligt, for ikke alene består landet af halvfjerds forskellige stammer med hver deres sprog, kultur og historie – og som ofte har været i krig med hinanden – der har også været mange europæiske nationer til stede i landet lige siden portugiserne ankom i 1471. Dertil består Ghanas historie også af en “selvstændig” britisk kolonialhistorie, en panafrikansk historie, og så selvfølgelig af en slaverihistorie.

Hvordan skal man fortælle slaveriets historie i et land hvor der både var slavehandlere og slaver der blev handlede? Hvor nogle nulevende afrikanere endnu bærer et navn der markerer at de kommer ud af en slaveslægt, mens andre familiers rigdomme stammer helt tilbage fra slavehandlen? Hvem skal fortælle historien? Hvilket sprog skal den fortælles på? Og hvordan fortæller man de grufulde detaljer om menneskehandel til et nutidigt publikum så de forstår historien, men uden at blive afskrækket af den? Direktøren for det ghanesiske nationalmuseum havde mange svære overvejelser at gøre sig, og fortalte, at de havde problematiske erfaringer, f.eks. med afroamerikanere der var kommet dertil for at finde tilbage til deres rødder, men som brød grædende sammen når de stod ansigt til ansigt med beviserne for den umenneskelige behandling som deres forfædre var blevet udsat for.

Som dansker er man selvfølgelig særligt interesseret i den danske side af historien, men det er en mærkeligt blandet oplevelse at glæde sig over at finde spor efter den danske slavehandels historie. Og hvad skal man svare, når en repræsentant for en engang slavehandlende stamme, som helt åbenlyst er stolt af sin forhistorie, glædestrålende udbryder: “We have a common history!”? Det var nemlig hvad der skete, da vi mødte kong Akwamu Odeneho Kwafo Akoto III.

Akwamu-stammen var den stamme som danskerne handlede mest med. De var i 1600-1700-tallet en meget stærk stamme og havde underlagt sig syv andre stammer. Den nuværende konge “regerer” nu over et mindre territorium i indlandet. Vi var naturligvis beærede over at komme i audiens hos ham, og fik inden besøget mange og komplicerede instrukser af vores guide om hvordan man skulle opføre sig.

For eksempel skulle man medbringe to flasker snaps og halvtreds cedi i en plasticpose. Gaven skulle overrækkes efter at vi havde givet hånd, altid fra højre, uanset stand. Vi måtte ikke henvende os direkte til kongen, men kun til “lingvisten”, som var hans tolk. Og så videre.

Efter en passende ventetid ankom kongen, som var iklædt en farvestrålende kjole med symboler på stammens storhed, blandt andet en ildsprudende hund. Han fortalte under mødet med stor autoritet om Akwamu-stammens historie, og lagde hele tiden vægt på dens gode forhold til danskerne. Dronning Margrethe havde været på besøg i november 2017. Adspurgt om hvad han syntes om besøget svarede han tørt, men ikke uden værdighed, “She was happy, I was happy”.

Og hvad består vores fælles historie så i? Akwamu-stammen indfangede og solgte slaver og andre varer til danskerne, men de stod også i spidsen for et oprør mod danskerne. I 1693 var de på det danske fort og havde netop solgt en gruppe slaver, blandt andet for nogle geværer. Pludselig ladede de geværerne og rettede dem mod danskerne, som måtte flygte ud over murene på fortet. Et år senere solgte Akwamuerne fortet tilbage til danskerne for tolv kilo guld, men beholdte nøglerne til det. Når man kommer til Akwamuernes territorie ser man statuen af Nana Asamani, der stod i spidsen for angrebet mod danskerne, og som her stolt løfter nøglerne i vejret. I dag er nøglerne udstillede i Akwamuernes lille museum. Men man må ikke fotografere dem.

Det stof historien skrives af

Mødet med Akwamukongen gav os en mærkelig fornemmelse af at være i en tidslomme – men en tidslomme der gjorde sig gældende i nutiden. I mødet kom vi uundgåeligt til at optræde som repræ-

sentanter for vores slavehandlende forfædre, på en helt utidig måde, både i ordets bogstavelige og overførte betydning. Kongens sympati implicerede at vi også skulle være stolte af vores fortid, for det var jo netop den “produktive” samhandel vi havde tilfælles. Nana Asamanis oprør mod danskerne blev indlejret som en anekdote der placerede Akwamuerne på samme nationale niveau som danskerne. Vi optrådte som to nationer der havde været fjender, men som mestendels havde samhandlet på venskabelig vis – en dobbelthed der i øvrigt præger alle relationer på Guldkysten. Krig og handel har også præget forholdet mellem de konkurrerende europæiske lande som ofte “skiftedes” til at besidde forterne ved kysten.

Mødet med kongen afsluttedes med, at lingvisten under mange besværgende ord på Twi-sproget og med uforståelig gestik hældte noget af snapsen i en vaskebalje, og ønskede os held med vores projekt og god videre rejse. Men hvad har så alt dette med litteratur at gøre? Og hvorfor skriver jeg om det i dette forskningsbrev selvom jeg aldrig har forsket i ghanesisk litteratur og sikkert ikke kommer til at gøre det? Af tre grunde:

For det første fortæller besøget i Ghana mig at slaveriets litteraturhistorie, som jeg faktisk forsker i, vanskeligt kan begribes uden at forstå den levende kompleksitet som historien er indlejret i. Slaveriet

er aldrig et neutralt forskningsemne. Det vidste jeg godt på forhånd, men her blev det meget tydeligt: Hvis man skal fortælle historien kan man ikke nøjes med at læse ofrenes historie, eller de litterære forfatteres forestillinger om ofrenes historie. Man skal også forstå slavehandlernes historie, samt den måde vi selv er impliceret i den historie på.

For det andet handlede besøget i Ghana ikke bare om at se historiske *sites*, men om at finde forfattere til et stort trebindsværk om slaveriets litteraturhistorie som Mads Anders, Madeleine Dobie fra Columbia University og jeg selv er ved at redigere. I det værk sætter vi netop et kritisk fokus på hvordan man overhovedet kan fortælle historien om slaveriet. Slaveriet er et grænseoverskridende fænomen som ikke kan fortælles fra et lands perspektiv. Vi må hele tiden tænke komparativt og se på hvordan andre nationer og regioner har set historien. I den voksende forskning om slaveri er de afrikanske stemmer dog i meget høj grad blevet overhørt. Vi ønskede med besøget at invitere nogle af disse stemmer indenfor i vores litteraturhistorie. Forholdet mellem slavernes efterkommere og slavehandlerne i Afrika er en historie der ikke er blevet fortalt ligeså ofte som historien om lidelserne på de nordamerikanske sukkerplantager. Historien om slavehandlen i Afrika er også en historie der indtil for ganske nylig var tabu i Afrika. Først nu er man begyndt at diskutere hvordan man skal håndtere den.

For det tredje er jeg helt personligt særligt interesseret i usamtidigheder i litteraturhistorieskrivningen. Disse usamtidigheder støder man ikke kun på når man møder en konge i Afrika. De findes overalt, og spørgsmålet er hvordan de skal indskrives i historien. Jeg har netop skrevet en artikel om dette, som ikke handler om Afrika, men om Europa og Latinamerika. Tesen i artiklen er at historien rum-

mer en række asynkrone, anakronistiske og transkulturelle relationer som ofte er blevet overset, fordi vi indtil for ganske nylig har været domineret af en historietænkning som vi har arvet fra 1800-tallet, hvor der var fokus på at skabe nationale og sammenhængende fortællinger. Men som alle litterater (og også nogle historikere) ved, er historien aldrig så sammenhængende som den ser ud. Tværtimod: megen litteratur handler om utidige erfaringer, om sammenstød mellem logikker fra forskellige tider, om oversete ting, der lever videre i deres egen sfære og pludselig dukker op i en anden, om historier der modsiger hinanden, og så videre. Altså om asynkronier, anakronismer og utidigheder.

Det spørgsmål jeg stiller mig selv hyppigst i min nuværende forskning er dette: Hvordan kan man lave en litteraturhistorieskrivning baseret på det anakronistiske, på de faktiske usamtidigheder og transkulturelle relationer der findes i virkeligheden og i litteraturen? Det handler ikke bare om at underminere en forældet historiemodel, og heller ikke "bare" om at spatialisere litteraturhistorien som det delvist er blevet gjort igennem det 20. århundrede i en række eksperimenterende litteraturhistorier. Det handler om at gentænke tidsligheden i litteraturhistorien ud fra det anakronistiske, så nogle af de upassende eller utidige historier ikke bare optræder som sjove, men betydningsløse anekdoter der kan supplere hovedhistorien, men faktisk bliver det stof historien skrives af. Det arbejde er vigtigt, og det var det Ghana og ikke mindst mødet med kong Akwamu Odeno Kwafo Akoto III mindede mig om.

SEMESTERETS MAKVÆRK: MADS ANDERS BAGGESGAARD OM DIGTE FRA ST. THOMAS

På Dronningens Gade ved Emancipation Gardens i byen Charlotte Amalie står, ved siden af to andre, en statue af digteren, historikeren og skolemennesket J. Antonio Jarvis. Han hviler hånden på en stak bøger, og på piedestalen står de besindige ord: "I try to make my sojourn here a useful interlude." Jarvis er det nærmeste U. S. Virgin Islands, det tidligere Dansk Vestindien, kommer en national poet. Øerne har ikke nogen central position i litteraturhistorien. Tiphany Yanique, der skriver og bor i New York, står med en digtsamling og to romaner (*Land of Love and Drowning* fra 2014 findes endda i en dansk oversættelse) alene som repræsentant for landets litteratur på den internationale scene. Men Jarvis har udgivet en håndfuld digtsamlinger og en række historiske udgivelser, og har som avisredaktør og forlægger stået for at udgive en række andre af de andre poeter, som i begyndelsen af det tyvende århundrede forsøgte sig med at skrive poe-

si fra de øer som efter 1917 var blevet amerikanske: navne som Cyril Creque, J. P. Gimenez, Erica Lee, Edward Richards, Valdemar Hill, Gerwyn Todman, Wilfred Hatchette og Aubrey Anduze.

Det er ikke kendte navne, og at Jarvis er den bedste og den centrale betyder desværre ikke at han skriver fantastisk. Jarvis har ikke haft noget internationalt gennemslag og, bortset fra statuen, heller ikke på øerne. Hans bøger står ikke i mange hjem, og i amerikanske biblioteker og arkiver er stort set det eneste vi finder, når vi søger på Jarvis, et brev fra borgerrettighedsforkæmperen og pan-afrikanisten W.E.B Du Bois som i 1927 returnerer nogle digte Jarvis havde sendt ind til tidsskriftet *Crisis*. Jeg citerer brevet i sin helhed: "My dear Sir: I am returning with regret the poems which you have sent us. The one entitled 'Praise' is pretty good. The others I do not like so well. Very sincerely yours WEDB/DW". Nu behøver vi selvfølgelig ikke tage Du Bois' ord for gode varer, men vi kan vende os mod Jarvis selv, som i værket *The Virgin Islands and their People* fælder dom over øernes litteratur: "In pure literature, the Virgin Islands have produced scarcely anything that reaches professional level," skriver han. Digterne, Jarvis selv inklusiv,

have sent their barques of poetry upon the unknown sea of appreciation. Beyond a momentary phosphorescence in the wake of each fragile vessel, there remains no memory of the argosy. None of them added to understanding of the various dialects and picturesque speech that were once identified with the Virgin Islands. None made an impassioned plea for justice or sang a new hymn to beauty; none interpreted the sensuous languor of the tropics or put a legend in unforgettable language.

Dommen forekommer rimelig, og det er selvfølgelig et problem for den litterat der vil beskæftige sig med øerne. For historikerne er der derimod nok

at komme efter. Flere hyldekilometer med fødsels-optegnelser, retsdokumenter, logbøger fra skibene, fortegnelser over handel med alt fra sukker og koks til slaver dokumenterer øernes verden i de mindste detaljer, men hvad med den litteratur der måske kunne give et indblik til de tanker som folk selv gjorde sig om denne verden, og om det liv der blev levet her?

Flamboyant

Moralen er selvfølgelig at man må læse det der er, uanset hvor ringe det måtte være. Hvis man vil bevæge sig uden for de trådte stier, må man i mange tilfælde nøjes med at læse noget der er ringere end det man ellers kunne have læst. Sådan er det, og det må man lære at leve med. Men jeg vil dog i al stilfærdighed vove to påstande som antyder, at der kan være grunde til at læse nogle af disse makværker også ud over det rent eksotiske. Den første er den at disse tekster ikke altid er så dårlige som både vi og de selv nogle gange tror de er, men at vi simpelt hen ikke er i stand at se kvaliteterne, fordi vi ikke har den fornødne viden og baggrund.

Mit eksempel er indledningen til et digt af en af de ovennævnte digtere, Cyril Creque. Creque var en højtstående embedsmand i St. Thomas' Afdeling for Sanitet, søn af en fremtrædende købmand, og han kvalificerede sig sideløbende med sin gerning ved at tage et brevkursus i Advanced Poetics and Versification ved Springfield Home Correspondence School. Der var ingen uddannelsesmuligheder på øerne, så brevkurser var den eneste måde at dygtiggøre sig ud over almindelig skolegang. I 1929 korresponderer Creque med sin lærer på skolen, Mary Eleanor Roberts, forfatter til *The Art of Versification* (1913), om digtet "Blooming chants", som fejrer det der på dansk hedder et flammetræ, på

engelsk *flamboyant*. Første linje i Creque's udkast lyder: "O, what a beautiful bungle / July has done" (O hvilket smukt bundt / juli har lavet). Men, som Ruby Simmonds gør opmærksom på i sin ph.d.-afhandling *The Words Beneath the Sands* (1995) om Jarvis, Creque og J.P. Gimenez, havde Roberts for det første aldrig set et flammetræ, hvor blomsterne sidder i røde bundter, og for det andet kendte hun ikke det caribiske ord *bungle*, et lille bundt, men tolkede det på amerikansk som "at fejle". Hun foreslog derfor dette enkle alternativ: "Surely July didn't bungle! / See what she's done" (Selvfølgelig fejlede juli ikke / se hvad hun har skabt), som desværre har den lille fejl ikke at have noget som helst

med sagen at gøre – det har ingen forbindelse til det træ digtet beskriver. Da Creque nogle år senere udgiver digtet i samlingen *Trade winds*, lyder linjen derfor: "Lo! What a blaze of desire / July has caught there" (Se! Hvilket bål af begær / juli har tændt der). Den nye formulering understreger den reference som Roberts helt sikkert ikke fangede, nemlig til et oprør fra 1878 mod udbytningen af de tidligere slaver, der på grund af de store ildspåsættelser går under navnet Fireburn. Roberts' manglende viden og nok også lidt dogmatiske tilgang til hvordan et digt skulle se ud, fik altså en ret fin refleksion over forholdet mellem landskab og historie til at ligne det rene diletterteri.

Urlandets rytme

Den anden påstand går et skridt videre og hævder at digtene kan være interessante ikke bare på trods af, men nogle gange netop på grund af deres makværdigheder. At det nogle gange er i selve problemerne med at overholde normer og konventioner at interessante brydninger kommer til syne.

Eksemplet bliver her et digt af Jarvis:

The Throb of Drums

Across the hills of Cameroon
Wild drums call servants of the Snake;
Beneath a golden Kaffa moon
Black acolytes to prayer awake.

On Kilimanjaro's heights the sound
Is still sweet music to the ear,
And where the Niger strikes the ground
Bright robed and feathered priests appear.

As in the past when drums would knell
Dear tribal glories to their grave,
And black or white might buy and sell
His human brother for a slave,

So drums of hate and scorn throb still
To drown the rising pride of Race;
But daily Negroes climb to fill
Each blood bought, hard earned, honored place.

Bamboula Dance and other poems, 1935

Digtet skriver sig ind i en caribisk og amerikansk-kreolsk tradition for *bamboula*-digte som, med udgangspunkt i *bamboula*-trommen og -dansen, havde været brugt i over et halvt århundrede i forskellige sammenhænge til at fejre den caribiske kulturs rødder i Afrika. Jarvis var på den ene side, som brevet til Du Bois også viser det, i stadig dialog med forfattere og tænkere i hele Caribien og med miljøet

omkring Harlem-renæssancen, som havde stærke forbindelser til specielt St. Croix. Digtet søger derfor at skrive sig ind i disse sammenhænge. Men Jarvis var på den anden side en meget jordbunden mand, med fokus på øernes økonomiske og handelsmæssige tilstand og en stor skepsis mod enhver form for utopisk reference til en fælles sort fortid i et mytisk Afrika, og denne splittelse kommer tydeligt til udtryk i digtet.

Digtet åbner, som genren foreskriver det, med en beskrivelse af dette mytiske Afrika som kobles til trommerne der slår urlandets rytme. Problemerne kommer i tredje strofe hvor det pointeres at både sorte og hvide deltog i handelen med slaver, og det går helt galt i fjerde strofe hvor trommerne pludselig er tegn for had og hån som sættes imod den sorte vækkelses stolthed. Hvordan skal det forstås? Er det den yderliggående del af den sorte bevægelse som prædiker had, der stilles op imod de hårdtarbejdende sorte i de sidste to vers, som stille kæmper for at fastholde og udvikle tilkæmpede fremskridt? Og hvor stiller det digtet, hvis rytme tro mod genren mimer den tromme der mod slutningen står for had og hån?

Det går ikke op. Og det er interessant at det ikke går op, fordi det med stor tydelighed viser en række af de dilemmaer en sort tænker og poet på St. Thomas i begyndelsen af det tyvende århundrede stod i, fanget mellem en international bevægelse mod sort bevidsthed og et lokalt behov for at fastholde national identitet og fokusere på sammenhænge, flid og handel som midlerne til at løfte det lokale samfund ud af sin fattigdom. Det er ikke stor litteratur, men det er også i den noget mindre litteratur at brudlinjer og konflikter kommer til udtryk. Litteratur, der ikke passer i skabelonerne.

HERFRA VOR VERDEN GÅR: TORE RYE ANDERSEN GØR STATUS

Både dette og det første ForskerBrev fra afdelingen kan med deres farvestrålende billeder og medrivende beretninger fra steder som Ghana, Venedig og Haiti efterlade læseren med det indtryk, at livet som litteraturforsker er globetrottende og glamourøst. I realiteten tilbringer vi jo det meste af vores arbejdstid ved et sted, der også er beskrevet på de foregående sider, nemlig skrivebordet. De fleste af os er ikke engang så heldige som Jakob Schwepenhäuser, hvis skrivebord trods alt er bærer af en lang familie- og kulturhistorie, men må i stedet nøjes med et institutionelt og karakterløst møbel der med lidt held kan hæves og sænkes med et fast tryk på de dertil indrettede knapper.

Ikke desto mindre bør man ikke undervurdere skrivebordet som sted. Det er her vi får mange af de ideer der senere bringer os til afsidesliggende lokationer rundt om på jordkloden; det er her vi som regel knytter de første kontakter til de forskere fra ind- og udland vi arbejder sammen med; det er her, vores forskningsresultater omsættes til artikler eller bøger; og så er det ikke mindst her, vi forbereder

den undervisning der også udgør en væsentlig del af vort virke. På skrivebordet mødes forskningen og undervisningen altså, og netop dette møde er på én gang et af de mest motiverende og et af de mest udfordrende i vores daglige arbejde.

Som alle universitetsuddannelser er vi på Litteraturhistorie og Børnelitteratur forpligtede på at levere forskningsbaseret undervisning, men det er ikke altid helt åbenlyst hvordan impulserne og ideerne fra forskningsrejser og møder med andre forskere eller ghanesiske konger skal omsættes i undervisningssituationen. I vores arbejde med de nye studieordninger på faget har vi derfor haft særlig fokus på integrationen af forskning og undervisning, og både nuværende og kommende studerende vil forhåbentlig i endnu højere grad end tidligere kunne stifte bekendtskab med indsigter og spørgsmål fra vores aktuelle forskning.

En forskning der trods vidtrækkende bevægelser i tid og sted altså som regel har sit udspring i noget så usexet som et skrivebord.